

G loriosissimam ciuitatem dei siue in hoc tempor
cursu cum inter impios peregrinatur ex fide uiuens
siue in illa stabilitate sedis eterne quam nunc expec
tat p patientiam quo adusque iustitia conuertatur in iu
ditium et deinceps adeptura p excellentiam uictoria
ultima et pace pfecta hoc opere adte instituto et mea
ad te pmissione debito defendere aduersus eos qui con
ditori eius deos suos pferunt fili carissime Marcel
line suscepi magnum opus et arduum. Sed deus adiutor noster est. Nam scio q
bus uiribus opus sit ut psuadeatur superbis quanta sit uirtus umilitatis. q
fit ut omnia terrena cacumina tpralis mobilitate nutantia non humano usur
pata fastu sed diuina gratia donata celsitudo transcendat. Rex enim et con
ditor ciuitatis huius de qua loqui instituimus. In scriptura ppli sui sententiam diui
ne legis aperuit qua dictum est deus superbis resistit. humilibus autem dat glo
riam. Hoc uero quod dei est superbe quoque anime spiritus inflatus affectat. amat
que sibi in laudibus dici. parcere subiectis et debellare superbos. Unde etiam
de terrena ciuitate que cum dominari appetit et si ppli seruiant ipsa ei domi
nandi libido dominatur. Non est ptereundum silentio quicquid dicere suscepti huius
operis ratio postulat et facultas datur.

Ex hac namque ciuitate existunt inimici aduersus quos defendenda
est dei ciuitas. Quorum tamen multi correctio impietatis errore ciues
in ea fiunt satis idonei. Multi uero in eam tantis exardescunt ignibus odiorum
tamque manifestis beneficiis redemptoris eius ingrati sunt ut hodie contra eam
linguas non mouerent nisi ferrum hostile fugientes in sacratis eius locis
uitam de qua superbiunt inuenirent. An non et illi romani xpi nomine infes
ti sunt. quibus ppter xpm barbari pepercerunt. Testantur hec martirum loca et ba
silice apostolorum. que in illa uastatione urbis ad se confugientes suos alienosque
receperunt. huiusque cruentus seuiebat inimicus. ibi accipiebat limitem truci
datoris furor. illa ducebantur a miserantibus hostibus quibus et extra ipsa loca
pepercerant ne in eos incurrerent qui similem misericordiam non habebant. Quibus et
si ipsi alibi truces atque hostili more seuientes postque ad illa loca ueniebat
ubi fuerat interdictum quod alibi belli iure licuisset tota feriendi refrena
batur immanitas. et captiuandi cupiditas frangebatur. Sic euaserunt
multi. qui nunc xpianis temporibus detrahunt. et mala que illa ciuitas ptulit xpo
imputant. bona uero que in eos ut uiuerent ppter xpi honorem facta sunt non
imputant xpo nostro sed fato suo. cum deberent potius si quid recte saperent
illa que ab hostibus aspera et dura ppessi sunt illi puidentie diuine tri
buere que solet corruptos hominum mores bellis emendare atque conterere
Itemque uitam mortalium iustam atque laudabilem talibus afflictionibus exercere
pbatamque uel in meliora transferre. uel in his adhuc terris ppter usus alios detinere
Illud uero quod eis ut ubicumque ppter xpi nomen uel in locis xpi nomini dicatissimis

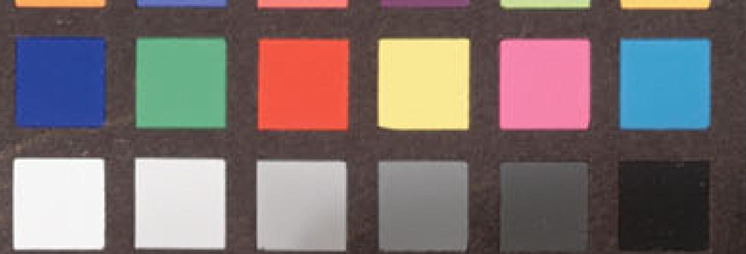

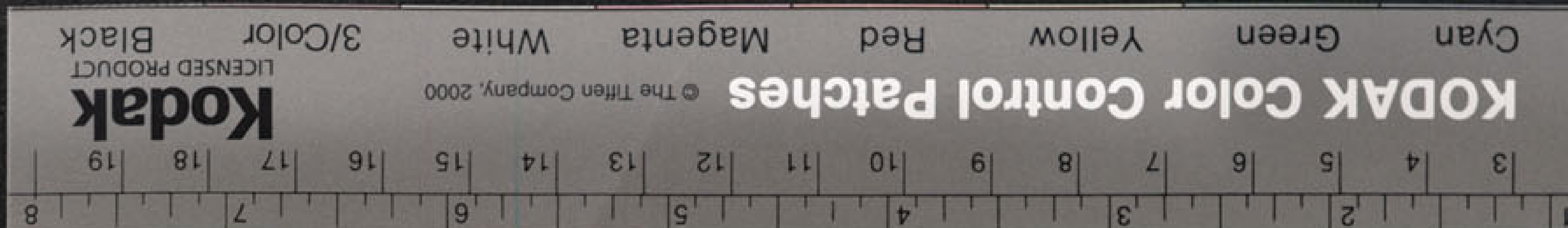
qd' quale sit iam i sequti volumine indendu est :

E t bonos et malos deos ee qdam opinati st. Quida uo
de diis meliora sentietes tantu eis honois laudisq tri
buert ut nullu deoz malu crede auderet. Sz illi qui
deos quosda bonos quosda malos ee dixerit demo
nes qq appellauerit noie deoz qq et deos s rarius
noie demonu ita ut ipm Ioue que uolut ee rege ac
pncipez ceteroz ab homero fateant demone nucupatu. hiat q oms deos
no n bonos assunt z longe pstantiores eis hominb q phibent boi merito
mouentur demonu fcis. qa negare no possut ea que nullo mo adiis qs
oms bonos uocant qmitti posse : Extimates differetiaz inter deos et
demones adhibe cogunt. ut qcqd eis merito displicet i opibz ul affecti
bus prauis qbz uis sua mafestat occulti sps id credat ee demonu
no deoz. Sz q eosde demoes int hoies z deos ita medios qstitutos putant
tamq nullus de hoi misceat. ut hic pferat desiderata inde referat im
petrata. Atq hoc platoici phoz sumi ac nobilissi sentiut. cu qbz uelut ex
celletioibz placuit examare qonez utru cult plimoz deoz psit ad qsequen
dam uitaz btam que post morte futa e. libro supiore qsumz quo pacto
demoes q talibz gaudet qualia boni boni ac prudetes hoies auersant ac dam
nant .i. sacrilega facinorosa z flagitiosa no de quiblibet hoibz s de ipis
diis figmta poetaz ac magicaz artiu scelerata puendazq uioletia pos
sint qsi ppinquiores z amiciores diis bonis qciliare hoies bonos. Et hoc
nulla rone posse coptu est. Proinde hic liber sicut i illi fine pmisz dis
putatoez qtine debebit de differentia quā uolut ee no deoz int se quos os
bonos dicut nec de differetia deoz ac demonu. qz illos ab hoibz longe la
teq seiugut istos inter hoies z deos collocant : s de differetia deoz z de
monu. qd ad putem ptinet qonem :

A pud plerosq eni usitatu est dici alios bonos alios malos demoes.
Que siue sit et platonicoz siue qrulz snia neqq eius e negli
genda discussio. Ne quisq uelut demones bonos sequdos sibi ee arbitre
tur. p quos tamq medios diis quos oms bonos credit. du qciliari affec
tat ac studet ut qsi cu eis possit ee post morte irretitus (al. tus) malignoz spu
um decept q fallacia longe aberret auo deo. cu quo solo z inquo solo
ac de quo solo aia huana .i. ronalis ac intellectualis bta est :

Q ue igit est differetia demonu bonoz z maloz. qm qdem pla
tonicus. Apuleius de his uniusali disserens z tam multa loquens
de aeriis eoz corpibz de uirtutibz tacuit aioz. qbz eent pditi. si eent boni.
Tacuit g btitudinis cam. indiciu uo miserie tace no potuit. qfitens eoz
mentez qua ronales ee phibuit. no saltez imbutā muniitaq uirtute

X

Mniū c̄ta s̄nīa ē q̄ rōne quoqmō uti possūt / beatos
ēē omīs hoīes uelle / Q̄ aūt sint / uł unde fiant / dum
mortaliū q̄rit / infirmitas / multe magneq3 ɔtrouīsie /
concitate s̄t . ī q̄uibz p̄hi sua studia ⁊ ocia ɔtriuerunt .
quos ī mediū adducē atq3 discutere et longū est et n̄
necc̄īuz . Si enī recolit / qui hec legit / quid in libro ex
egerīz octauo / ī eligendis p̄hīs / cū qbz hec de beata
vita que post mortē futura ē / q̄stio tractaret / utrū ad eam uni nō deo q̄
ē̄t effector est deoꝝ / an plibz dijs / religione / sacris q3 s̄uiendo puenire poss
mus / Non et hic eade repeti expectat . p̄sertim cū possit plegendo / si forte
oblitus ē / adminiculaē meoriaz // Elegim̄ eīz platoīcos oīuz phoꝝ mīto no
bilissimos / ppea q̄ sape potuerūt / licet īmortalez ac rōnalez uel intellectua
lem hoīs anīmāl / n̄ p̄ticipato lumīe illi dei aquo et ipa ē̄ mundus fcūs ē
btām ēē nō posse . Ita illud qd̄ omīs hoīes appetūt . i . uitaz btāz quē q̄ isti
assecuturū negant . q̄ non illi uni optīo q̄ ē īncommutabilis de / puritate casti
amoris adheserit . // Sz quia ipi quoq3 siue cedentes uanitati errori q3
ploꝝ / siue ut ait apl̄s / euanescētes ī cogitatoībz suis / multos deos colendos
ita putauerūt , uł ita putari uoluerūt / ut quidaz eoꝝ et demoibz diuinos ho
noīes / sacroꝝ ē̄ sacrifitioꝝ / deferendos ēē censerūt / quibz iam non parua
ex pte respondim̄ . Nūc uidendū ac disserendū ē q̄ tūz deus donat īmor
tales ac beati ī celestibz sedibz / dn̄atoībz p̄ncipatibz ɔstituti / quos isti de
os ⁊ ex quibz quosdaz uel bonos demones / uł nobiscū anglos noīant / quō cre
dendi s̄t uelle anobis religionē pietatē q3 seruari . hoc ē ut aptius dicā u
trū et sibi an tm̄ deo suo / q̄ui et nr̄ est / placeat eis ut sacra faciāz . ⁊ sacrifice
mus . seu aliq̄ nr̄a / seu nos ipōs religionis ritibz ɔsecrez . // Hic ē enī diui
nitati / uł si expssius dicendū ē / deitati debitus cultus . ꝓpter quē uno ūbo
significanduz / Q̄m m̄ satis ydoneū nō occurrit latinū / grecō ubi necē ē . ī sinuo
quid uelim dicē / latriaz quippe nr̄i / ubicūq3 scāꝝ scripturaꝝ positūz ē / inter
p̄tati s̄t s̄uitutez . Sz ea s̄uit̄ que debet hoibz / sm̄ quā p̄cepit apl̄s s̄uos
dn̄is suis s̄bditos ēē debere / alio noīe grece nūcupari solet . latria uō sm̄
ɔsuetudinē qua locuti s̄t / qui nobis diuina eloquia ɔdiderūt / aut semp
aut tam freq̄nter aut pene semp ea dr̄ s̄uitus . q̄ ptinet ad colendū deū .
// Proinde si tm̄mō cultus ipē dicat / nō soli deo deberi uidet̄ . dicim̄ ē
colere et hoīes . quos honoīfica uł recordatoē uł p̄ntia p frequītaz . Nec
solū ea quibz religiosa hūilitate s̄bijcim̄ / sz qdaz et q̄ s̄biecta s̄t nobis
phibent̄ coli . Naz ex hoc uerbo ē̄ agricole ⁊ coloni ⁊ incole uocant̄ . Et
ipōs deos nō ob aliud appellant celicolas / n̄ q̄ colant celū / nō utiq3 ue
nerando / sz īhītando / tanq̄ quosdaz celi colonos / nō sicut appellant̄
coloni q̄ ɔditōez debent solo genitali ꝓpter agriculturā s̄b dn̄io possessoꝝ

Sz sicut aut

XXII

Ut prima etas tamquam primus dies sit ab adam usque ad diluuium. Secunda
inde usque ad abraham non equalitate temporum sed numero genera-
tionum. Denas quippe habere reperiuntur. Hinc iam sicut Matheus e-
uangelista determinat tres etates usque ad christi subsequuntur aduentum.
que singule denis et quaternis generationibus explicantur. ab abraham
usque ad dauid una. altera inde usque ad transmigrationem babilonie. Ter-
tia inde usque ad christi carnalem natiuitatem. Fiunt itaque omnes quinque.
Sexta nunc agitur. nullo generationum numero metienda. Post hanc
tamquam in die septimo requiescet deus. cum eundem diem septimum quod
nos erimus in se ipso deo faciet requiescere. de istis porro etatibus singu-
lis nunc diligenter longum est disputare. Hec tamen septima erit sabba-
tum nostrum. cuius finis non erit uespera sed dominicus dies uelut octauus e-
ternus. qui christi resurrectione sacratus est. eternam defuis non solum
spiritus uerum etiam corporis prefigurans. Ibi uacabimus et uidebimus
uidebimus et amabimus. Amabimus et laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fi-
ne. Nam quis alius noster est finis. nisi peruenire ad regnum cuius
nullus est finis. Videor michi ad regnum ingentis huius operis ad-
iuuante domino reddidisse. Quibus parum uel nimium est michi ig-
noscant. Quibus autem sat est non michi sed deo mecum gratias et con-
gratulantes agant.

Aurelii augustini beatissimi de ciuitate dei liber vigesimus
secundus et ultimus contra paganos feliciter explicit.

Gloria patri et filio et spiritui sancto. Sicut erat in principio et
nunc et semper et in secula seculorum Amen

Walterus de balle Scripsit